

7.03:274/278(477)
ID ORCID 0000-0002-4797-5812
DOI 10.5281/1993-6400-2020-1-17-23

СТИЛІСТИКА ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ХРАМІВ УКРАЇНИ

Гуцул І. А. Стилiстика протестантських храмiв України. Стаття присвячена визначенню стилевих ознак протестантських храмiв в Україні; аналізуються релігійні споруди протестантської конфесії, збудовані протягом останніх століть у різних куточках нашої держави; висвітлюються особливості церковної архітектури протестантизму; визначається її відмінність від інших храмiв християнської доктрини. На основі загального аналізу протестантських храмiв у цілому і комплексного аналізу окремих споруд визначено, які стилеві характеристики їм властиві і які естетичні якості переважають. На основі наукових пошуків з'ясовано, що функціональна, конструктивна та естетична особливості протестантських храмiв, не порушуючи основних вимог протестантизму, втілюються в архітектурних стилях і напрямках, характерних і для будівель інших гілок християнської релігії. Підсумовано, які з художньо-стильових ознак молитовних будинок України можна назвати сталими, а які змінними, в залежності від догматики протестантської віри, особливостей місцевих будівельних традицій, загальноєвропейських впливів.

Ключові слова: Реформація, протестантизм, архітектура, храм, стиль.

Гуцул И. А. Стилiстика протестантских храмов Украины. Стаття посвящена определению стилевых признаков протестантских храмов в Украине; анализируются религиозные сооружения протестантской конфессии, построенные в течение последних столетий в разных уголках нашей страны; освещаются особенности церковной архитектуры протестантизма, определяется ее отличие от других храмов христианской доктрины. На основе общего анализа протестантских храмов в целом и комплексного анализа отдельных сооружений определено, какие стилевые характеристики им присущи и какие эстетические качества преобладают. На основе научных изысканий установлено, что функциональная, конструктивная и эстетическая особенности протестантских храмов, не нарушая основных требований протестантизма,

воплощаются в архитектурных стилях и направлениях, характерных и для зданий других ветвей христианской религии. Подытожено, какие из художественно-стилевых признаков молитвенных домов Украины можно назвать постоянными, а какие переменными, в зависимости от догматики протестантской веры, особенностей местных строительных традиций, общеевропейских воздействий.

Ключевые слова: Реформация, протестантизм, архитектура, храм, стиль.

Hutsul I. Stylistics of Protestant Temples of Ukraine Background. Since today Protestantism in Ukraine is called the second largest group of Christian believers after the Orthodox, and the number of Houses of Worship in Ukraine is increasing, the question of the study of the structural, functional and aesthetic features of Protestant temples becoming very important. The specifics of Protestant construction in Ukraine depend on many factors, such as: number of members, which determines the territorial distribution and scale of temple structures; the main doctrines of the Reformation that shape the general principles of construction; Western European influences that manifest themselves in the citation of forms of historical styles and trends; local building traditions that effect the general appearance of the Prayer Houses; functionality (both interior and separate buildings for various purposes that are forming whole church complexes). All these factors not only determine the architectural planning and artistic composing, but also the style features of the churches of the Protestant denomination. Studying the style of Prayer Houses will not only help to form a holistic artistic image of Protestant architecture in Ukraine, but also to fill a niche that belongs to the architecture of the third branch of Christian doctrine alongside Orthodox and Catholic temples.

Objectives. To analyze the stylistics of protestant temples on the territory of Ukraine; to determine what style characteristics are inherent to it and what aesthetic qualities predominate; to reveal the features of the church architecture of Protestantism and to determine its difference from other temples of Christian doctrine.

Methods. The following methods were used in the study: factual, analytical, comparative, typological, abstraction, historical; general scientific methods (analysis and synthesis, induction and deduction, intuition, generalization) and principles (dialectical, terminological, integrity, causality). The basis for the study was the method of artistic and stylistic analysis.

Results. Having influenced Catholicism and Orthodoxy the architecture of Protestantism played a major role in the process of innovation in temple construction in recent centuries. Being the birth of bourgeois sections of society, it stood for the modernization of architectural, space-planning, functional and structural schemes in church architecture, whose experiments began in the late 19-th century. Functional, constructive and aesthetic features of the Protestant temples, without violating the basic requirements of Protestantism, are embodied in architectural styles and directions that are typical for buildings of other branches of the Christian religion. Complying with the principle of difference from magnificent Catholic temples does not forbid architects to imitate the artistic features of Catholic church architecture. Au contraire, the creative combination of elements of Romanesque and Gothic architecture with the

Рецензент статті: Березіна І. В., кандидат архітектури, доцент, викладач, Кам'янець-Подільський коледж будівництва, архітектури та дизайну, Київський національний університет будівництва і архітектури

Стаття надійшла до редакції 02.12.2019

simplicity of avantgarde minimalism makes it possible to create a special artistic image that gives the Protestant temples originality and distinguishes them from the buildings of the Catholic denomination. Embodying the idea of minimizing interior and exterior decoration, the Protestant architecture of Ukraine is by its basic principles the closest to architecture of modernism of the 20-st century. However, European functionalism is not the only style in which the architects of the Prayer Houses worked. A distinctive feature of Protestantism is the multiplicity of forms and manifestations, the constant variability of the mosaic of independent Protestant churches, whose kaleidoscope impress with the richness of diversity and artistic expressiveness. When building Protestant temples, architects often addressed to Romanesque or Gothic styles, borrowing from them both general compositional architectural forms (external volumes, mass groups, silhouette, proportions) and partial elements (eaves, arches, portals, window and door shapes, centered rose windows, merlons etc.). There are many examples of decorative solutions in the style of neoclassicism. In imitation of the already existing in the architectural art style, it can be argued that Protestant architecture did not create any extraordinary or new types of structures that would embody the unity between the planning of temples and arrangement of the structural scheme, forms of the ceiling, roofs, spiers, domes, as it was for example in catholic or Orthodox temples. But it has contributed to the introduction of various innovations and improvements in existing schemes. Unlike many decorated Catholic temples, Protestant architecture is close to minimalism. It achieves artistic effect due to its expressive form and overall silhouette of the building. Harmoniously combining tradition and innovation in one work, architects achieve the most daring and not typical images of protestant temples.

Conclusions. *Ukrainian Protestant architecture is the result of a search for a new sacred language from the outside and to the touch. Avant-garde in its content and functional in its essence, it, on the one hand, formed in line with the general tendencies of world Protestant architecture, and on the other – based on local traditional views of temple construction. Acquiring the nuances and colors of both local building techniques and pan-European architectural styles and trends, it is characterized by a variety of artistic solutions with an eclectic mix of heterogeneous style elements. Despite the diversity of artistic and compositional solutions in most Prayer Houses od Ukraine, it is still possible to distinguish common features that, in their totality, determine the artistic image of Protestant architecture. Compared to Catholic or Orthodox architecture, the Protestant architecture has a greater austerity and conciseness of forms, which is dictated by the desire of the denomination for a cheaper and humble religious rite, as well as another theological religious program.*

Keywords: *Reformation, Protestantism, architecture, temple, style.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У зв'язку з тим, що сьогодні протестантизм в Україні, за різними підрахунками, називають другою за кількістю віру-

ючих групою християн після православних, питання вивчення конструктивних, функціональних та естетичних особливостей протестантських храмів набуває важливого значення. Специфіка протестантського будівництва в Україні залежить від багатьох чинників, а саме: кількості віруючих, що визначає територіальну розповсюдженість і масштабність храмових споруд; головних доктрин Реформації, що формують загальні принципи будівництва; західноєвропейських впливів, що проявляються в цитуванні форм історичних стилів і напрямів; місцевих будівельних традицій, які впливають на загальний вигляд молитовних будинків; функціональності (як внутрішніх приміщень, так і окремих будівель різноманітного призначення, що формують цілі церковні комплекси). Усі ці чинники визначають не лише архітектурно-планувальні й художньо-композиційні, а й стильові особливості церков протестантської конфесії.

Дослідження стилістики молитовних будинків допоможе не лише сформувати цілісний художній образ протестантської архітектури в Україні, але й заповнити нішу, яка належить архітектурі третьої гілки християнської доктрини поряд із православними та католицькими храмами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз показав, що не зважаючи на зростаючу кількість протестантських храмів на українських теренах, проблема вирішення художнього образу молитовних будинків ще не набула значного поширення серед вітчизняних науковців. Дотичною до теми дослідження є стаття В. Дем'янова, в якій аналізується вплив ідеології протестантизму на розвиток архітектури сучасних протестантських храмів північно-західного регіону України [4]. Не менш змістовною та пізнавальною є інша праця В. Дем'янова, в якій автор висвітлює цілі та прийоми організації світлового середовища протестантських храмів на прикладі новітньої протестантської архітектури в межах історичної Волині [5]. У співавторстві П. Ричковим та В. Дем'яновим була видана узагальнююча стаття про протестантські храми на Волині, що охоплює період від найдавніших часів до сьогодення [12]. Основні тенденції будівництва молитовних будинків на території України частково висвітлені в працях О. Суфіянової [13], В. Куцевича [8], Л. Голодецького [3] та ін. Детальна характеристика протестантських храмів на прикладі західноєвропейських зразків подана у статі І. Бондар [2]. Проте, не дивлячись на інтерес сучасних дослідників до цієї теми, понині ще ґрунтовно не вивчені основні принципи архітектурно-планувального та художнього-стильового вирішення протестантських храмів в Україні.

Мета статті — дослідити стилістику протестантської архітектури на теренах України та визначити відмінність від інших храмів християнської доктрини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протестантизм як один із напрямів християнства виник у результаті реформаційного руху поряд з католицизмом та православ'ям у XVI столітті. Реформація засудила тогочасну католицьку церкву за зловживання, відхід від євангельських заповітів, активний захист феодальних порядків, перетворення церкви на феодальну структуру. Протестантами відкидалося вчення про церкву (клір) як посередницю між Богом і людьми (миром). Висувалась теза «оправдання вірою» чи «особистою вірою». Пропагувалося повернення до общинної структури церковних об'єднань, християнських громад. Вводилося спрощення культу. Заперечувалося поклоніння святим, ангелам, іконам, мощам. Засуджувалися пишність ритуалу, багатство церковного убранства. Протестантизм фактично став духовним натхненником нових буржуазних відносин, що тільки народжувалися і вимагали ідейної підтримки [4, с. 228].

Першочергово протестантизм пов'язувався зі вченням Мартіна Лютера (1483–1546), потім Кальвіна (1509–1564), Цвінглі (1484–1531) та інших. У середині XVI століття Реформація охопила Німеччину, Швейцарію, Англію, Швецію, Данію, Норвегію, далі проникла у Францію, Голландію, Бельгію, Чехію, а в XVIII–XIX століттях через Польщу та Росію — в Україну. Носієм цих ідей стали молоді буржуазні кола: промисловці, торговці, збідніле дворянство, діячі науки та культури, селяни, міщани та іноземні колоністи [4, с. 228].

Одним із перших, хто радикально поставив питання реформи церковного устрою і богослов'я, був Джон Вікліф (1320–1384). На його думку, церква має бути бідною, як у часи апостолів. Вона насамперед є місцем зібрання рівних перед Богом віруючих, і, відповідно, церковна ієрархія не має ніякого особливого духовного статусу [14].

Особливості релігії протестантизму, розуміння Бога як особистого божества, фактор реально існуючої віри, спрощення богослужіння (проповіді, спільне моління, співання псалмів), наявність лише двох таїнств (хрещення та причастя), мала кількість свят впливали і продовжують впливати на зовнішній та внутрішній вигляд протестантської архітектури. Насамперед це проявляється в її об'ємно-планувальній різноманітності, багатофункціональності, практичності, особливо характерній для кінця XX століття. З одного боку, протестантська архітектура спи-

рається на духовні основи, закладені в протестантській догматиці, з іншого — ставить за мету обслуговування общинного життя, його колективних форм [4, с. 230].

Вплинувши на католицизм і православ'я, архітектура протестантизму відіграла велику роль у процесі новацій у храмовому будівництві останніх століть. Будучи породженням буржуазних верств суспільства, вона стояла за модернізацію архітектурних, об'ємно-планувальних, функціональних та конструктивних схем у церковній архітектурі, експерименти з якою розпочалися ще в кінці XIX століття. Ідеї храмів з великими аудиторіями (в дусі давньогрецьких амфітеатрів з мінімальним набором декоративних елементів), що здавалися тоді новаторськими і навіть скандальними, вилились у модерністську течію, яка охопила всю Європу. Головними натхненниками архітектури модернізму стали швейцарець Ле Корбюзьє, німець Вальтер Гропіус і фін Алвар Аалто.

Народження протестантизму в Україні, як і в країнах Західної Європи, протікало в складних релігійних і соціально-суспільних умовах. Римокатолицька церква, яка довгий час залишалася лідером у духовному житті багатьох українців, поступово почала втрачати свої позиції і навіть викликати незадоволення. Неспроможність духовенства відповідати духовним потребам людей, надмірність і розкіш культу, що вимагали важких повсюдних поборів у різних суспільних шарах, часто спричиняли обурення серед населення. Приймаючи нову концепцію взаємин з Богом, віруючі-протестанти докорінно міняли як внутрішню, так і зовнішню форму богослужіння. А це, у свою чергу, відобразилося на внутрішньому і на зовнішньому оформленні храмів, архітектура яких набувала більш функціонального й аскетичного вигляду.

Будівництво українських протестантських церков відбувалось у руслі загальносвітових протестантських тенденцій, що не відзначаються наявністю жорстких канонічних обмежень і правил (церква не Храм Божий, а будинок спільної молитви) і зберігають традиційну скерованість — повноцінно обслуговувати громадське і духовне життя протестантської общини [4, с. 235].

Утілюючи ідею мінімізації внутрішнього й зовнішнього оздоблення, протестантська архітектура України за своїми основними принципами є найбільш близькою до архітектури модернізму XX століття. «Нові» християни — лютерани, п'ятидесятники, баптисти, кальвіністи — облаштовували свої храми відповідно до найменших потреб віруючих, як ранні християни, що збиралися на служби в печерах або власних будинках.

У ХХ столітті модернізм перетворив цю ідею у формулу виразності архітектурного храмового простору — лаконічного, без декору й живопису, іконографічного чи настінного. Тому навіть рання церковна архітектура епохи Реформації якоюсь мірою є модерністською.

Прикладом може слугувати Новоапостольська церква в м. Києві (1991), геометризовані об'єми якої в гармонійному поєднанні з сірими, гладко заштукатуреними стінами створюють непорушний монолітний образ функціональної архітектури. Сама споруда не має розвиненого верху, а закінчується, як і більшість функціональних споруд, плоским дахом. Проте центральна частина фасаду завершується трикутником, що нагадує грецький фронтон, але без основи. Його вершина не лише є найвищою точкою споруди, а й візуально розділяє її на дві рівних частини. Симетрично від центру, майже у висоту другого ярусу, розміщені сітчасті вертикалізовані вікна. Разом із псевдофронтонем вони підкреслюють, хоча й не яскраво виражений, вертикальний ритм споруди.

Максимально спрощені форми, особливо характерні для протестантських храмів, за своїм плануванням орієнтовані на об'єднання рівних людей, де священник виступає не більше як посередник чи організатор. Такий підхід не лише впливає на зовнішній вигляд храмової архітектури, але й утілює один з основних принципів протестантської віри — принцип помірності та стриманості.

Архітектура протестантських церков не є простором шанування, а скоріше простором спілкування [8, с. 261]. Тому як ззовні, так і всередині вона переважно позбавлена відволікаючих, перенасичених інформацією елементів, що нагадують про людські справи й заслуги.

Активними архітектурними деталями є світлові прорізи, які не лише забезпечують природне освітлення внутрішнього простору, а й відповідають спрямованому в більшості випадків угору ритму споруди. Домінування храму над іншими будівлями є важливою ознакою сакральної архітектури, що підкреслює перевагу духовного над матеріальним.

Своїм аскетизмом протестантська архітектура акцентує те, що віра і життя з Богом — це абсолютно буденна справа. Повсякденність і близькість Бога до душі людини, коли є час працювати й відпочивати, виховувати дітей і готувати їжу, молитися й мити посуд, читати Біблію й осягати науки — це протестантська ідея, яка була виражена в архітектурі, коли храм перетворювався в будинок, а будинок у храм. Протестантизм наблизив Бога до людини, а людину до Бога, навчив

мистецтво проповідувати Євангеліє, не перетворюючи його на щось сакральне і недоступне простолюдину. Протестантизм не примітивізував шлях людини до Господа, а повернув її до справді біблійної простоти, що й відобразилося в архітектурі протестантського храму [1].

Стриманість архітектурних форм доповнюється кольоровим вирішенням. У цілому протестантські храми не вирізняються яскравим або контрастним забарвленням, а справляють враження монохромності, що досягається зафарбуванням споруд в один колір або нюансним поєднанням відтінків одного кольорового тону. До застосування світлих, спокійних тонів в архітектурі закликав, зокрема, німецький критик Л. К. Штурм (1669–1729), ідеї якого мали великий вплив на розвиток та естетичні засади архітектури протестантизму.

Простота в обробці спонукала й до використання гладкої стінової фактури. Світлі тони на плоских поверхнях допомагали архітекторам не лише в організації простору, а й у вирішенні однієї з основних проблем протестантської архітектури — простоти й лаконічності форми без зайвих деталей.

Лапідарність форми, симетричність композиційного вирішення, відсутність декору на гладких світлих поверхнях надають протестантським храмам рис функціональної архітектури. Проте європейський функціоналізм не є єдиним стильовим напрямом, у якому працювали архітектори молитовних будинків. Відмінною рисою протестантизму є множинність форм і проявів, постійна мінливість мозаїки самостійних протестантських церков, калейдоскоп яких вражає багатством різноманітності та художньої виразності.

При зведенні протестантських храмів архітектори часто зверталися до романського або готичного стилів, запозичуючи від них як загальні композиційні архітектурні форми (зовнішні об'єми, групування мас, силует, пропорції), так і часткові по відношенню до всієї композиції будови елементи (карнизи, арки, портали, форми вікон і дверей, центричні вікна-троянди, мерлони тощо).

До неороманського стилю наближена архітектура головного храму київської лютеранської общини — кірхи святої Катерини в Києві (1855–1857). Монолітна монохромна споруда оздоблена декоративною рустикою, яка не лише оживляє стіну багатою грою світлотіні, а й підкреслює враження міцності та масивності церкви. Типова для романської архітектури напівциркульна арка, що ритмічно повторюється на вікнах і дверях, а також на декоративних арках-бійницях — канджурах, додає досить стриманій

будівлі святковості й урочистості. Акцентований білим кольором декор, що контрастує з насиченим тепло-жовтим тлом самої споруди, гармонійно вписує церкву в оточуюче архітектурне середовище й дещо нагадує стилістику неокласицизму. Привертають погляд і декоративні фрамуги над вхідними дверима та вікнами. Виконані в техніці безколірного вітражу, вони виглядають досить модерново за рахунок цікавого стилізованого рисунка. Над входом, на рівні другого ярусу, як і в ранніх романських храмах, розміщене вікно-троянда з простим малюнком, що нагадує колесо. Суворі за своїм силуетом споруди виглядає досить святково за рахунок такого ж стриманого, але вишуканого декору.

Еклектичне поєднання загальних композиційних форм середньовічної архітектури з частковими по відношенню до всієї забудови елементами неокласицизму можна простежити в багатьох протестантських храмах нашої країни. Декоративне вирішення в стилістиці, близькій до неокласицизму, надає суворим аскетичним храмам рис святковості й урочистості, не порушуючи при цьому чіткості загальної зовнішньої форми.

У стилі неоготики зведена лютеранська кірха в Луцьку (1906–1907). Це однонавова неоштукатурена будівля (готичні цегляні споруди були і залишаються дуже популярними в Північній і Західній Європі). Церква облицьована жовтою клінкерною цеглою високої якості, котра надає будівлі стриманого монохромного забарвлення й цікавої фактури. Над входом, що має перспективний портал стрілкового профілю й завершується крутим фронтоном, розміщена висока дзвіниця. До орієнтованої на захід абсиди прибудовані ризниця й паламарня. До верху спостерігається наростання гостроконечних об'ємів. Вікна мають стрілкувату форму, нава та абсида підпираються контрфорсами з аркадурами. Високий шпиль кірхи, що завершує вертикальну композицію архітектури, підтримують бічні шпилі менших розмірів, розташовані над нартексом [7, с. 117]. Святковість споруди підкреслює декоративний ступінчастий карниз над вікнами. Кірха є однією з домінант старого Луцька, а її висока дзвіниця і шпиль відіграють важливу естетичну роль у загальній панорамі міста.

Іноді архітектура протестантських церков здатна поєднувати в собі найсміливіші й нетипові рішення. Наприклад, форма будівлі може бути близькою до середньовічної базиліки, а в декоративному рішенні — проглядатися нотки модернізму. Гармонійне поєднання в одному творі традицій та новаторства характерне для багатьох протестантських храмів України.

Таким є дім молитви першої одеської церкви ЄХБ, зведений в історичному районі Одеси «Молдавanka» по вул. Картамишівській 1992 року. Форма церкви нагадує середньовічні базиліки романо-готичних соборів. Двобаштова симетрична споруда вражає монолітністю геометризованих об'ємів і суворою аскетичністю зовнішнього вигляду. Гладко оштукатурені стіни, пофарбовані в нейтральний білий колір, є характерними для функціональної архітектури ХХ століття. Вертикальний ритм церкви підкреслюється відповідним членуванням фасаду і двома чотириярусними вежами з пірамідальними дахами, які симетрично примикають до основного триярусного об'єму. Цікавим є чергування стрілкової, трапецієподібної та напіварки на великих видовжених вікнах, які в поєднанні з плоскими геометризованими виступами й заглибленнями виступають єдиною декоративною окрасою споруди. Художній ефект вікон підсилюється сіткою перпендикулярних рейок, які не просто розділяють скляну поверхню на частини, але й утворюють на них строгий сітчастий орнамент. Нетиповим вирішенням відрізняється й портал будівлі, увінчаний чотириступінчастою шестикутною аркою, вершина якої утворює над центральним порталом трапецію. На рівні другого ярусу майже в центрі фасаду розташоване велике кругле вікно, але, на відміну від середньовічних вікон з центричним акцентом, воно надто лаконічно розділене дерев'яною рейкою на дві рівних частини. Таке неординарне вирішення центрального фасаду наближає споруду до архітектури модернізму і надає їй дещо гротескового забарвлення.

Як можна побачити, дотримання принципу відмінності від пишних католицьких храмів, разом з тим, не забороняє архітекторам наслідувати художні особливості католицької церковної архітектури. Навпаки, творче поєднання строгості готичного стилю з простотою авангардного мінімалізму дозволяє створити особливий художній образ, який надає протестантським храмам оригінальності й відрізняє їх від споруд католицької конфесії.

Можна стверджувати, що, наслідуючи у своїх образах уже існуючі в архітектурному мистецтві стилі, протестантська архітектура не створювала якихось надзвичайних, нових типів споруд, які б утілювали єдність між плануванням храмів та влаштуванням конструктивної схеми, форм стелі, дахів, шпилів, куполів, як це було, наприклад, у католицьких чи православних храмах. Але вона сприяла введенню різноманітних новацій і вдосконалень у вже існуючі схеми [4, с. 231]. Відмінна від багато декорованих католицьких храмів і близька до мінімалізму, протестантська архітектура дося-

гає художнього ефекту за рахунок виразності форми та загального силуету будівлі.

Вимоги протестантської конфесії були втілені в церкві Різдва Христового у Новій Каховці Херсонської області (1998–2004). Вони мали значний вплив на задум споруди, далекий від релігійної символіки і традицій сакральної архітектури, і слугували відправним пунктом для її композиції. Лапідарність геометризованої форми, відсутність декоративних елементів і виступаючих деталей відповідають основним принципам архітектури функціоналізму. Гладкі оштукатурені стіни нерозчленованих об'ємів, стрічкові вікна й монохромність нейтрального забарвлення підкреслюють простоту та економічність будівлі. Ритм церкви підсилюється прямокутним фасадом і стрічковими вікнами, розташованими вертикально. Над входом знаходиться найвища точка споруди, де сходиться двоскатний дах, котрий дещо виступає над самим фасадом. Основним виразником художнього образу споруди виступає її форма. Розвинений дах і складне поєднання геометризованих об'ємів споруди дещо віддаляють її від архітектурних традицій модернізму 1920–1930-х років і наближають до архітектури постмодернізму 1970–1980-х.

Одразу після зведення молитовний дім у Новій Каховці ввійшов у десятку кращих споруд України на конкурсі архітектури «Творіння». Організаторами конкурсу виступали Державний комітет з будівництва та архітектури, Українська академія архітектури, Національна спілка архітекторів України [10].

Безперечно, архітектура молитовних будинків спирається на зарубіжний досвід, але не копіює його, а творчо перетворює, орієнтуючись на архітектурні особливості й культурні традиції конкретної країни або місцевості. У цьому і проявляється основна особливість архітектури протестантизму, яку важко вписати в рамки одного стилю чи напрямку. Зазвичай вона здатна поєднувати їх у собі еклектично.

Висновки. Таким чином, українська протестантська архітектура — це результат пошуків нової сакральної мови ззовні й на дотик. Авангардна за своїм змістом і функціональна за своєю суттю архітектура протестантських храмів, з одного боку, формувалась у руслі загальних тенденцій світової протестантської архітектури, а з іншого — виходячи з місцевих традиційних поглядів на храмове будівництво. Набуваючи відтінків і колориту як місцевих будівельних прийомів, так і загальноєвропейських архітектурних стилів і напрямів, вона характеризується розмаїттям художніх рішень з еклектичним поєднанням різноманітних стильових елементів.

Попри різноманітність художньо-композиційних рішень, у більшості молитовних будинків України все ж можна виділили спільні риси, які у своєму поєднанні й визначають художній образ архітектури протестантизму. Порівняно з католицькою чи православною вона відрізняється більшим аскетизмом і лаконічністю форм, що продиктовано прагненням конфесії до більш дешевої та скромної релігійної обрядовості, а також іншою богословською релігійною програмою.

Перспективи майбутніх досліджень.

Проаналізовані вище споруди — це лише невелика частина величчя й різноманітності протестантських храмів та молитовних домів України, кожен з яких має свою історію і відрізняється особливостями архітектурної забудови. У своїй сукупності вони репрезентують особливий пласт архітектури сакрального призначення, що є важливою та невід'ємною складовою історико-архітектурної спадщини нашої держави. Наступні розвідки за даною темою будуть торкатися більш детального аналізу протестантських храмів на теренах України з метою визначення їх основних архітектурно-планувальних, художньо-композиційних та стильових особливостей.

Література:

1. Бегичев П. Влияние протестантизма на искусство // Протестант.ру. URL : <https://www.protestant.ru/konfessii/denominations/history/protestantism-v-rossii-i-mire/istoria/article/90826> (дата звернення : 12.11.2019).
2. Бондар І. О. Рецепція лютеранських ідейних засад у генезі архітектурних форм культових споруд: релігієзнавчо-культурологічний аспект. *Філософія науки: традиції та інновації* : наук. журн. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. № 2(10). С. 131–140.
3. Голодецкий Л. А. Каким быть дому молитвы? *Богомыслие* : літературно-богословський альманах. Одеса : ОБС, 1990. Вип. 1. С. 262–266.
4. Дем'янов В. О. Вплив ідеології протестантизму на розвиток архітектури новітніх протестантських храмів північно-західного регіону України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2004. № 505 : Архітектура. С. 227–235.
5. Дем'янов В. О. Світло в новітній протестантській архітектурі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2004. № 505 : Архітектура. С. 408–413.
6. Догматика : учебник для библейских курсов и семинарских занятий / сост. Т. В. Малов. Запорожье : Запорожская Библийская школа, 2001. URL : <http://www.blagovestnik.org/books/00335.htm> (дата звернення : 04.02.2018).
7. Колосок Б. В., Метельницький Р. Г. Луцьк : архітектурно-історичний нарис. Київ : Будівельник, 1990. 192 с.
8. Куцевич В. Архітектура громадських будівель і споруд в Україні на початку ХХІ ст. *Українська академія мистецтва* : дослідницькі та науково-методичні праці. Київ, 2010. Вип. 17. С. 251–263.
9. Кюнцлі Р., Степанюк А. Проблеми сучасного храмовбудівництва: пошуки нової архітектури християнського самовираження. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів, 2016. Вип. 28. С. 296–311.

10. Протестантские храмы Украины: обзор самых интересных // Твоя Библия : архив христианских новостей : Христианские новости. 16.11.2017. URL : <http://www.bible.com.ua/news/r/101023> (дата звернення : 12.11.2019).
11. Ребров Д. Должна ли церковная архитектура быть современной? // Храм святых равноапостольных Константина и Елены : [вебсайт]. 25.02.2013. URL : <http://spbhram.ru/2013/publ/4495> (дата звернення : 02.02.2018).
12. Ричков П. А., Дем'янов В. О. Протестантські храми на Волині: від найдавніших часів до сьогодення. *Записки наукового товариства імені Шевченка*. Львів : НТШ, 2005. Т. 249 (CCXLIX). Праці комісії архітектури та містобудівництва. С. 162–176.
13. Суфиянова А. Протестантская архитектура: красота в простоте // Путь : интернет-газета. 2008. 3 июня. URL : <http://www.asd.in.ua/archives/775> (дата звернення : 22.10.2019).
14. Хромец В. Протестантизм: многоликий протест // Религия в Украине. 05.04.2010. URL : <https://www.religion.in.ua/main/history/2674-protestantizm-mnogolikij-protest.html> (дата звернення : 27.10.2019).
5. Demianov, V. O. (2004). Svitlo v novitnii protestantskii arkhitekturi [Light in the latest Protestant architecture]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*, 505, 408–413. (In Ukrainian).
6. Malov, T. V. (Ed.). (2001). *Dogmatika* [Dogmatics]. Zaporozhye: Zaporozhskaya Bibleiskaya shkola. Retrieved from <http://www.blagovestnik.org/books/00335.htm>. (In Russian).
7. Kolosok, B. V. & Metelnytskyi, R. H. (1990). *Lutsk* [Lutsk]. Kyiv: Budivelnik. (In Ukrainian).
8. Kutsevych, V. (2010). Arkhitektura hromadskykh budivel i sporud v Ukraini na pochatku XXI st. *Ukrainska akademiia mystetstva — Ukrainian Academy of sciences*, 17, 251–263. (In Ukrainian).
9. Kiuntsli, R. & Stepaniuk, A. (2016). Problemy suchasnoho khramobudivnytstva: poshuky novoi arkhitektury khrystianskoho samovyrazhennia [Problems of modern temple construction: the search for a new architecture of Christian expression]. *Bulletin of Lviv National Academy of Arts*, 28, 296–311. (In Ukrainian).
10. Rebrov, D. (2013, February 25). Dolzhna li tserkovnaya arkhitektura byt sovremennoi? [Should church architecture be modern?]. *Khram svyatykh ravnoapostolnykh Konstantina i Eleny*. Retrieved from <http://spbhram.ru/2013/publ/4495>. (In Russian).

References:

1. Begichev, P. (N. d.). *Vliyanie protestantizma na iskusstvo* [The influence of Protestantism on art]. Retrieved from <https://www.protestant.ru/konfessii/denominations/history/protestantizm-v-rossii-i-mire/istoria/article/90826>. (In Russian).
2. Bondar, I. O. (2014). Retseptsiia liuteranskykh ideinykh zasad u genezi arkhitekturykh form kultovykh sporud: relihiieznavcho-kulturolohichni aspekt [The reception of lutheran ideal foundations in the genesis of architectural forms of cult buildings: a religious, cultural and cultural aspect]. *Filosofiiia nauky: tradytsii ta innovatsii — Philosophy of Science: Traditions and Innovations*, 2(10), 131–140. (In Ukrainian).
3. Golodetskii, L. A. (1990). Kakim byt domu molitvy? [What should be the house of prayer?]. *Bogomyслиe*, 1, 262–266. (In Russian).
4. Demianov, V. O. (2004). Vplyv ideolohii protestantyzmu na rozvytok arkhitektury novitnykh protestantskykh khramiv pivnichno-zakhidnoho rehionu Ukrainy [Influence of Protestantism ideology on the development of architecture of the Newest Protestant Temples of the Northwestern Region of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*, 505, 227–235. (In Ukrainian).
11. Protestantskie khramy Ukrainy: obzor samikh interesnykh [Protestant churches of Ukraine: an overview of the interesting]. (2017, November 16). *Tvoya Bibliya. Khristianskie novosti — Your Bible. Christian News*. Retrieved from <http://www.bible.com.ua/news/r/101023>. (In Russian).
12. Rychkov, P. A. & Dem'ianov, V. O. (2005). Protestantski khramy na Volyni: vid naidavnishykh chasiv do sohodennia [Protestant temples in Volyn: from ancient times to the present]. In O. Kupchynskiy, ed., *Zapysky naukovohto tovarystva im. Shevchenka — Notes of Shevchenko Scientific Society*. (Vol. 249), (pp. 162–176). Lviv: NTSh. (In Ukrainian).
13. Sufiyanova, A. (2008, June 3). Protestantskaya arkhitektura: krasota v prostote [Protestant architecture: beauty in simplicity]. *Put — The way*. Retrieved from <http://www.asd.in.ua/archives/775>. (In Russian).
14. Khromets, V. (2010, April 5). Protestantizm: mnoholykyi protest [Protestantism: a many-faced protest]. *Relyhyia v Ukrainy — Religion in Ukraine*. Retrieved from <https://www.religion.in.ua/main/history/2674-protestantizm-mnogolikij-protest.html>. (In Ukrainian).